ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ПАРЛАМЕНТІ МӘЖІЛІСІНІҢ
ДЕПУТАТЫ

ДЕПУТАТ
МАЖИЛИСА ПАРЛАМЕНТА
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

010000, Астана, Парламент Мәжілісі
20 __ жылғы «___»_____________
№ _____________

010000, Астана, Мажилис Парламента
«___» _____________ 20 __ года

2023 жылдың 20 сәуір жарияланды

Қазақстан Республикасы
Премьер-министрі
Ә.А Смайыловқа

ДЕПУТАТТЫҚ САУАЛ
Құрметті Әлихан Асханұлы!

«Ауыл» халықтық-демократиялық патриоттық партиясының (бұдан әрі – «Ауыл» ХДП) сайлауалды бағдарламасының негізгі ұсыныстарының бірі «ауыл шаруашылығы өнімдерін өндірушілерге, шикізат және азық-түлік өнімдері, сондай-ақ алғашқы және терең өңдеу кәсіпорындарын салықтың барлық түрлерін (әлеуметтік аударымдарды қоспағанда) толығымен алып тастау» болып табылады. Бұл еліміздің агроөнеркәсіп кешенін қарқынды дамуына барынша қолайлы жағдай туғызады.

Қазақстан Республикасының Конституциясына сәйкес заң жүзінде белгіленген салықтарды, алымдарды және басқа да міндетті төлемдерді төлеу әркімнің борышы әрі міндеті болып табылады. Салық төлеу, әрине, қаржылық тәртіпті және жалпы алғанда, салық төлеушілердің қаржылық мәдениетін тәрбиелейтінін түсінеміз. Оның үстіне салықтың барлық түрлерінің жойылуы бюджеттің және сонымен қатар мемлекеттің әлеуметтік бағдарламаларының қысқаруына әкеледі. Бюджет шығыстарының басым бөлігі әлеуметтік саясатқа, білім беру мен денсаулық сақтауға бағытталған. Бұл медициналық қызметтерді қолжетімді етеді, балалардың мектептер мен

балабақшаларда білім алуын қамтамасыз етеді және әлеуметтік, соның ішінде ауыл тұрғындарына қолдау көрсетуге мүмкіндік береді.

Бұл ретте, елде қалаларға көші-қон салдарынан ауыл тұрғындарының саны күрт азаюда. Соңғы бес жылда, ауылдардан 200 жүз мыңдай адам көшіп кеткен. Әдетте, ауылдан жастар мен еңбекке жарамды жастағы адамдар кетеді. Ал бұл, елдің азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ете алатын әлеуетті ауыл шаруашылығы өндірушілері мен фермерлері.

Ауыл шаруашылығы саласын дамыту мен қолдауда Үкіметтің жасап жатқан игі қадамдарын жоққа шығармаймыз. Расында да, Қазақстан Республикасының Үкіметі бұл бағытта қыруар істер атқаруда. Мысалы, ауыл шаруашылығына салық салудың қолданыстағы жүйесі ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілердің салық жүктемесін азайтуға бағытталған: бұл ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілердің үш түріне арналған арнайы салық режимі және жалпыға бірдей белгіленген салық салу режимі бойынша жеңілдіктер, оған салық салу көлемін төмендету кіреді. ҚҚС сомасы, ерекше есеп айырысу тәртібі, 30% көлемінде салық міндеттемелерін төлеу, және т.б.

Сонымен бірге, біздің ойымызша, мұндай ынталандырушы салық саясаты қажетті нәтиже бермейді. Елдегі ауыл шаруашылығы жалпы өнімінің (қызметтерінің) нақты көлем индексі (НКИ) орташа жылдық өсу қарқыны 3-4% төмен деңгейде сақталуда (кейбір жылдары НКИ өсімі мүлде байқалмайды, 2019 ж. – 99,9%, 2021 ж. – 97,7%). Елдің жалпы ішкі өніміндегі ауыл шаруашылығы саласының үлесі 5%-дан сәл асады (2022 жылғы ағымдағы деректер бойынша 5,2%)[1].

Біріккен Ұлттар Ұйымының Еуропалық Экономикалық комиссиясының (БҰҰ ЕЭК) 2021 жылға арналған мәліметі бойынша, рейтингке қатысушы ТМД елдерінің ішінде Қазақстан ауыл шаруашылығының ЖІӨ-дегі үлесі бойынша ең әлсіз көрсеткішке ие - 5,3%. Өзбекстанның ЖІӨ-дегі бұл үлес 26,1% болса, Қырғызстанның ЖІӨ-де - 15,3%, Украинаның ЖІӨ-де - 12,7%, Арменияның ЖІӨ-де - 12,5%, Молдовада - 12,3% болды[2].

Бұл жалпы ауыл шаруашылығы саласына айтарлықтай қаржылық қолдау көрсетуге қосып алғанда. Осы орайда соңғы 2 жылда агроөнеркәсіп кешенін дамыту аясында мемлекеттік бағдарламаларға бөлінген бюджеттік

[1] Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі Ұлттық статистика бюросы /**Ресми статистика/Салалар бойынша/Ұлттық шоттар статистикасы/** www.stat.gov.kz

[2] https://w3.unece.org/

қаражаттың нақты көлемін білуіміз керек. Сондай ақ, көрсетілген кезеңдегі ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілерден түсетін салық түсімдерінің сомасын дәл білу қажет. Осыған байланысты, осы депутаттық сауалға жауап жасау кезінде көрсетілген сомаларды ұсынуды сұраймын, бұл бізге мемлекеттік қаржыландыру деңгейімен салыстырғанда салық төлеу түріндегі аграрлық саладан нақты табысты көруге мүмкіндік береді.

Ресми статистикаға жүгінейік: 2023 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша Қазақстан Республикасында 291 710 ауыл шаруашылығы өнімін өндіруші тіркелген, оның ішінде қолданыстағы 279 038 немесе тіркелгендерге 95,7%[3]. Соңғы бес жылда (2018-2022 жылдар) тіркелген ауыл шаруашылығы өнімдерін өндірушілер саны 18,7%–ға, жұмыс істеп тұрғандар саны 20,4% - ға өсті.

Сонымен қатар, жоғарыда келтірілген деректерге сүйене отырып, 12 672 ауыл шаруашылығы өнімін өндіруші (4,3%) әрекетсіз болып табылады. Олардың жартысы (50,3%) - қызметін уақытша тоқтатқан және тарату процесінде тұрған шағын кәсіпкерліктің заңды тұлғалары. Сонымен қатар, себептер әр түрлі болуы мүмкін, тек салық төлеу проблемасымен байланысты.

Меншік нысаны бойынша жұмыс істеп тұрған ауыл шаруашылығы өнімдерін өндірушілердің құрылымы, заңды тұлғалардың 98,4%-ы шағын кәсіпкерлік сегментіне жататынын көрсетті. Жұмыс істеп тұрған ауыл шаруашылығы өнімдерін өндірушілердің 94%-ға жуығы ЖК және ШҚҚ нысанында ұсынылған. Бұл ретте, шаруа және фермер қожалықтары арнайы салық режимін қолданады. Олардың толыққанды бухгалтерлік және салық есебін жүргізуі үшін штатында салықтық құжаттарды рәсімдеу және тапсыру дағдылары бар бухгалтер немесе маман болуы қажет. Алайда, олардың көпшілігінде мұндай мүмкіндік жоқ.

Егер, халықаралық тәжірибеге жүгінетін болсақ, онда жекелеген елдердегі ауыл шаруашылығы өндірушілерінің мұндай санаты салық төлеуден босатылады. Атап айтқанда, 2006 жылы Қытайда 800 млн шаруа үшін ауыл шаруашылығы салығы алынып тасталды, ҚҚС төлеуден өндіруші сататын өз өндірісінің ауыл шаруашылығы өнімі босатылды.

---

[3] www.stat.gov.kz//**Ресми статистика/Салалар бойынша/кәсіпорын статистикасы**

Үндістанда шаруалардың 90%-ы "ұсақ жер пайдаланушылар" санатына жатады, ал арнайы ережеге сәйкес, шаруалардың бұл бөлігі салықтан босатылады.

Қырғызстандағы ауыл шаруашылығы саласын қолдау мақсатында 2022 жылғы 1 қаңтардан бастап фермерлер мен шаруа қожалықтары жер салығынан босатуға байланысты жергілікті бюджеттің шығындарын өтей отырып, ауыл шаруашылығы алқаптарын пайдаланғаны үшін жер салығын төлеуден үш жылға босатылды.

Еліміздің аграрлық саласында қалыптасқан экономикалық жағдайды, біздің ауыл шаруашылығы тауарын өндірушілердің қаржылық жағдайын ескере отырып, оңтайлы халықаралық тәжірибені қолдану қажет болуы мүмкін.

Ең маңызды мәселелердің бірі – қосылған құн салығы (ҚҚС) мәселесі. Бұл, ең алдымен, ауыл шаруашылығы өнімдерін өңдеуге қатысты. Өңдеу кәсіпорындарының дайын өнім құнының 50%-ын шикізат құрайды. Ауыл шаруашылығы өнімдерінің 90%-дан астамын шағын шаруа қожалықтары, яғни ҚҚС төлемейтіндер өндіреді. Нәтижесінде ҚҚС жүктемесінің 90% және одан да көп бөлігі өңдеуші кәсіпорындарға түседі.

Бұл салық Батыс Еуропада артық өндіріспен күресу үшін салық ретінде енгізілген. Қалай болғанда да, ҚҚС соңғы төлеушісі соңғы тұтынушы, яғни жеке тұлға болып табылады. ҚҚС әсерінің дәлелі ретінде біздің дүкендердің сөрелерінде, Ресей мен Беларусь елдерінен әкелінетін азық-түлік өнімдерінің көптігін айтса да болады. Сондай ақ, азық-түлік бағасының үнемі өсе беруіне де ҚҚС -ның әсері бар екені анық. Наурызда Қазақстанда азық-түлік инфляциясы ағымдағы жылдың ақпан айымен салыстырғанда (26,2%) бәсеңдеп, 20,5%-ды құрады.

Сонымен қатар, ҚҚС есептеу әдісімен төленеді, нәтижесінде бюджетке ҚҚС төлеу кезінде кәсіпорындардың айналым қаражатының едәуір бөлігі шайылып кетеді.

Экспорттаушыларға келетін болсақ, ҚР Қаржы министрлігінің мәліметі бойынша, 2020-2022 жылдарға арналған ауыл шаруашылығы өнімдерін экспорттаушыларға бюджеттен өтелген ҚҚС сомасы 166,0 млрд теңгені құрады. Тіпті, 2021-2022 жылдарға арналған ауыл шаруашылығы өнімдерін экспорттаушылар саны 2021 жылы 192 бірліктен екі есеге, 2022 жылы 94 бірлікке дейін қысқарғанына қарамастан, бұл сомалар ауыл шаруашылығы

тауарын өндірушілерге емес, ең алдымен делдалдар мен «сұр дилерлерге» қайтарылуы әбден мүмкін.

Қазақстандағы ҚҚС есептеу, төлеу және қайтарудың қазіргі жүйесі, ауыл шаруашылығы өнімдерін қайта өңдеу саласындағы көлеңкелі экономиканың өсуіне әкелді.

Осылайша, жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, әкімшілік шығындарды ескере отырып, ауыл шаруашылығы өнімдерін, шикізат пен азық-түлік тауарларын өндірушілер үшін, сондай-ақ бастапқы және терең өңдеу кәсіпорындары үшін салықтардың барлық түрлерін (әлеуметтік аударымдардан басқа) толығымен жою салық түсімдеріне айтарлықтай әсер етпейді деп санаймыз.

Қорытындылай келе, салық салу мәселелері бизнес үшін, ел азаматтары үшін маңызды болып табылатыны анық. Бұл мәселеде салық төлеуші мен мемлекеттің мүдделерінің теңгеріміне қол жеткізу және экономиканың "көлеңкеден" барынша шығуына ықпал ету қажет.

Құрметпен,
«Ауыл» ХДПП партиясы фракциясының депутаттары

Қ. Абден
Е.Саурықов
С.Егізбаев
Ж.Дайрабаев
Н.Арсютин
Т.Серіков
А.Баққожаев
А.Зейнуллин

Орынд.: Шамишева Ш
74-63-26
+77018209790

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ПАРЛАМЕНТІ МӘЖІЛІСІНІҢ
ДЕПУТАТЫ

ДЕПУТАТ
МАЖИЛИСА ПАРЛАМЕНТА
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

010000, Астана, Парламент Мәжілісі
20 __ жылғы «___»______________
№ ______________

010000, Астана, Мажилис Парламента
«___» ______________ 20 __ года

Озвучен 20 апреля 2023 г.

**Премьер-Министру
Республики Казахстан
А. Смаилову**

ДЕПУТАТСКИЙ ЗАПРОС

Уважаемый Алихан Асханович!

Одним из ключевых предложений предвыборной программы Народно-демократической патриотической партии «Ауыл» (далее - НДПП «Ауыл») является «полная отмена всех видов налогов (кроме социальных отчислений) для производителей сельскохозяйственной продукции, сырья и продовольственных товаров, а также предприятий первичной и глубокой переработки». Это позволит создать самые благоприятные условия для быстрого развития АПК страны.

Согласно Конституции Республики Казахстан уплата законно установленных налогов, сборов и иных обязательных платежей является долгом и обязанностью каждого. Мы понимаем, что уплата налогов, безусловно, финансово дисциплинирует и в целом воспитывает финансовую культуру у налогоплательщиков. Более того, отмена всех видов налогов приводит к сокращению бюджета и соответственно социальных программ государства. Подавляющая часть расходов бюджета направлена на социальную политику, образование и здравоохранение. Это делает доступными медицинские услуги, обеспечивает обучение детей в школах и детских садах, позволяет предоставлять социальную поддержку, в том числе сельским жителям.

Вместе с тем, в стране продолжается тенденция сокращения численности сельского населения, вызванная миграцией в города. За последние пять лет село потеряло порядка 200 тыс. человек. При этом из села уезжают, как правило, молодежь и люди в трудоспособном возрасте. А это потенциальные производители сельхозпродукции и фермеры, которые могли бы обеспечить продовольственную безопасность страны.

Мы не умаляем заслуг Правительства в деле развития и поддержки аграрной отрасли. Действительно, Правительством Республики Казахстан многое делается в данном направлении. Так, к примеру, действующая система налогообложения сельского хозяйства направлена на снижение налоговой нагрузки сельхозтоваропроизводителей: это - специальный налоговый режим для трех видов сельхозтоваропроизводителей и льготы при общеустановленном режиме налогообложения, которые включают уменьшение суммы НДС, особый порядок расчетов, уплата налоговых обязательств в размере 30% и др.

Вместе с тем, на наш взгляд, такая стимулирующая налоговая политика не приносит должного эффекта. Среднегодовые темпы роста индекса физического объема (ИФО) валовой продукции (услуг) сельского хозяйства в стране остаются на невысоком уровне – 3-4% (в отдельные годы вообще нет роста ИФО, 2019 г – 99,9%, 2021 г – 97,7%). Доля аграрной отрасли в ВВП страны составляет немногим более 5% (5,2% по оперативным данным за 2022 год)[4].

По данным Европейской экономической комиссии ООН (UNECE) за 2021 год, среди стран СНГ, участвующих в рейтинге, по доле сельского хозяйства в ВВП у Казахстана самый слабый показатель — 5,3%. В то время как эта доля в ВВП Узбекистана составила 26,1%, в ВВП Кыргызстана - 15,3%, в ВВП Украины — 12,7%, в ВВП Армении — 12,5%, в ВВП Молдовы — 12,3%[5].

В данном случае нам необходимо знать точную сумму выделенных бюджетных средств на государственные программы в рамках развития АПК за последние 2 года. Также необходимо точно знать сумму налоговых поступлений от сельхозтоваропроизводителей за указанный период. В связи с чем, при составлении ответа на данный депутатский запрос, прошу

---

[4] БНС АСПиР РК. Экспресс-информация. Валовой внутренний продукт методом производства за 2022 год. **www.stat.gov.kz** */Официальная статистика/По отраслям / Статистика национальных счетов*

[5] https://w3.unece.org/

предоставить указанные суммы, что позволит нам увидеть реальную отдачу от аграрной отрасли в виде уплаты налогов в сравнении с уровнем государственного финансирования.

Обратимся к официальной статистике: по состоянию на 1 января 2023 года в Республике Казахстан зарегистрировано 291 710 производителей сельскохозяйственной продукции, из них действующие 279 038 или 95,7% к зарегистрированным[6]. За последние пять лет (2018-2022 годы) количество зарегистрированных производителей сельскохозяйственной продукции выросло на 18,7%, действующих – на 20,4%.

Вместе с тем, исходя из вышеприведенных данных 12 672 производителя сельскохозяйственной продукции (4,3%) являются бездействующими. Из них половина (50,3%) это юридические лица малого предпринимательства, временно приостановившие деятельность и находящиеся в процессе ликвидации. При этом причины могут быть самыми разными, не исключая и тех, что связаны с проблемой уплаты налогов.

Структура действующих производителей сельскохозяйственной продукции по форме собственности показала, что 98,4% юридических лиц относятся к сегменту малого предпринимательства. Почти 94% действующих производителей сельхозпродукции представлены в форме ИП и КФХ. При этом крестьянские и фермерские хозяйства применяют специальный налоговый режим. Чтобы им вести полноценный бухгалтерский и налоговый учет необходимо в своем штате содержать бухгалтера или специалиста, имеющего навыки по составлению и сдаче налоговых документов. Однако они в большинстве своем не имеют такой возможности.

Если обратиться к международному опыту, то такая категория сельхозпроизводителей в отдельных странах освобождается от уплаты налогов. В частности, в 2006 году в Китае был отменен сельскохозяйственный налог для 800 млн крестьян, от уплаты НДС освобождена сельхозпродукция собственного производства, реализуемая производителем.

В Индии 90% крестьян относятся к категории «мелких землепользователей», а согласно специальному положению, эта часть крестьян вообще освобождается от уплаты налогов.

[6] **www.stat.gov.kz/Официальная** статистика/По отраслям/Статистика предприятий

С целью поддержки сферы сельского хозяйства в Кыргызстане с 1 января 2022 года фермеров и крестьянские хозяйства на три года освободили от уплаты земельного налога за пользование сельскохозяйственными угодьями с компенсацией потерь местного бюджета в связи с освобождением от земельного налога.

Учитывая экономическую ситуацию, сложившуюся в аграрной отрасли нашей страны, финансовое положение наших сельхозтоваропроизводителей возможно следует применить положительный международный опыт.

Одна из самых главных проблем — это проблема с налогом на добавленную стоимость (НДС). И это касается, в первую очередь, именно переработки сельхозпродукции. На 50% себестоимость готовой продукции перерабатывающих предприятий составляет сырье. Более 90% сельхозпродукции производится мелкими хозяйствами, то есть неплательщиками НДС. В результате 90% и более нагрузки по уплате НДС ложится на перерабатывающие предприятия.

Этот налог был введен в странах Западной Европы как налог для борьбы с перепроизводством. В любом случае, конечным плательщиком НДС является конечный потребитель, то есть физическое лицо. Доказательством влияния НДС стало обилие на полках наших магазинов импортных продовольственных товаров, в частности из России и Беларуси. К этому необходимо добавить и постоянно растущие цены на продукты питания. Не секрет, что продовольственная инфляция в Казахстане в марте составила 20,5%, замедлившись по сравнению с февралем текущего года – 26,2%.

Вдобавок, НДС оплачивается по методу начисления, в результате значительная часть оборотных средств предприятий вымывается при расчетах с бюджетом по НДС.

Что же касается экспортеров, то согласно данным МФ РК, сумма НДС, возмещенная из бюджета экспортёрам сельхозпродукции, за 2020-2022 годы составила 166,0 млрд. тенге. Даже несмотря на то, что количество экспортеров сельхозпродукции за 2021-2022 годы сократилось вдвое с 192 ед. в 2021 году до 94 ед. в 2022 году. Это однако не означает, что эти суммы возвращены сельхозтоваропроизводителям, скорее всего посредникам и «серым дилерам».

Действующая в Казахстане система начисления, оплаты и возврата НДС привела к росту теневой экономики в сфере переработки сельхозпродукции.

Таким образом, исходя из вышеизложенного считаем, что с учетом издержек администрирования полная отмена всех видов налогов (кроме социальных отчислений) для производителей сельскохозяйственной продукции, сырья и продовольственных товаров, а также предприятий первичной и глубокой переработки не окажет существенного влияния на налоговые поступления.

В заключении, хотели бы отметить, что вопросы налогообложения являются важными для бизнеса, для граждан страны. В данном вопросе необходимо добиваться баланса интересов налогоплательщика и государства и способствовать максимальному выходу экономики «из тени».

С уважением, депутаты фракции НДПП «Ауыл»

Қарақат Абден
Ерболат Саурықов
Серік Егізбаев
Жигули Дайрабаев
Николай Арсютин
Таңсауле Серіков
Анас Баққожаев
Аян Зейнуллин

исп.: Шамишева Ш
74-63-26
+77018209790